

Reactie op Wetsvoorstel Erfgoedwet bij de internetconsultatie

Inleiding

Hierbij brengen wij de opmerkingen naar voren van Naturalis Biodiversity Center bij de internetconsultatie van het wetsvoorstel Erfgoedwet. Daar waar wij spreken van 'wet' wordt dit wetsvoorstel bedoeld.

Naturalis Biodiversity Center, opgericht in 1820, beheert de natuurhistorische rijkscollectie. Deze collectie, met een omvang van 37 miljoen objecten, behoort zowel kwantitatief als kwalitatief tot de top van de wereld. De collectie vormt de basis voor publieksgerichte educatieve activiteiten en voor meerdere academische onderzoekslijnen.

Naturalis beheert daarmee niet alleen ca. 75% van de totale rijkscollectie, maar functioneert tevens als nationaal onderzoekscentrum voor biodiversiteit. Gezien onze leidende positie in het veld van natuurlijke historie, is de Erfgoedwet van grote invloed op ons functioneren.

Reactie

Algemene opmerkingen

Het voorstel bepaalt de bestuurlijke verantwoordelijkheden van het Rijk met betrekking tot het beheer van de rijkscollecties en geeft daarnaast nog enige aanwijzingen aan provincies en gemeenten hoe om te gaan met collecties van bijzondere waarde. Beheer wordt daarbij in hoofdzaak vrij eng opgevat: "...een instelling zorgt dat museale cultuurgoederen (...) in goede staat zijn." (Art. 2.1.). De focus van de wet ligt daarmee vooral op de zorg voor de collecties, en dat vinden wij te beperkt.

Wat Naturalis - en met ons vele andere musea - graag zou zien, is dat deze wet beter het belang omschrijft van alle museale functies voor de samenleving, en niet alleen het belang van de collecties sec. Het belang van erfgoed zit immers niet zozeer in de collecties zelf, maar in wat musea met die collecties doen: tonen aan het grote publiek, educatie en kennisontwikkeling - inclusief wetenschappelijk onderzoek. En over die elementen staat niets of nagenoeg niets in de wet. Kijkend naar de Memorie van Toelichting (MvT), dan is de intentie van de wet overigens wel om deze functies van erfgoed te beschermen en ontwikkelen. Ook staat er in artikel 2.2 van de wet de inspanningsverplichting tot tonen. In artikel 3.7 wordt tenslotte ook verwezen naar deze functies, als gronden voor aanwijzing als beschermd cultuurgoed.

In de eenzijdige focus op beheer in enge zin schuilt ook een ander gevaar. De indruk wordt gewekt dat ook de *verantwoordelijkheid* van de minister zich vooral op het beheer van collecties richt. Bestuurlijk voelt dit als een opmaat voor een ongewenste verdeling van verantwoordelijkheden: de minister (met haar inspectieapparaat) die zich verantwoordelijk voelt voor de collecties, terwijl een ander bestuurlijk traject in stand blijft voor de educatieve, wetenschappelijke en publiekstaken. Een dergelijk gedeelde verantwoordelijkheid past niet bij de realiteit. Een museum is *per definitie* een organisatie die integrale afwegingen maakt over de collectiebeleid, kennisontwikkeling en publieksbereik en die integraliteit zou ook in deze wet naar voren moeten komen.

Natuurhistorische collecties behoren tot het cultureel erfgoed. De gehanteerde definitie van cultureel erfgoed, gebaseerd op het Verdrag van Faro (dat overigens door Nederland niet is geratificeerd), is daarvoor ruim genoeg. Helaas is het ook een wat verhullende omschrijving geworden. Het valt ons verder op dat de wetenschappelijke waarde van erfgoed wat onderbelicht blijft. In het algemeen, maar zeker in natuurhistorische collecties vormen niet alleen de afzonderlijke objecten, maar ook de deelcollecties als geheel belangrijke instrumenten voor wetenschappelijk onderzoek. Wij adviseren om dit in de tekst duidelijker te verwoorden.

In het bestuurlijke instrumentarium dat de wet biedt mist een voorziening voor belangrijke natuurhistorische vondsten en objecten. Waar voor de kunstobjecten en voor de archeologische vondsten instrumenten zijn ontwikkeld waarmee de Rijksoverheid de verantwoordelijkheid voor de meest waardevolle collectiestukken naar zich toe trekt, wordt deze bestuurlijke opvatting niet doorgetrokken naar de natuurhistorische vondsten, zoals fossielen of meteorieten. Daardoor kunnen topstukken verdwijnen naar het buitenland of verdwijnen in privécollecties. Graag zouden wij zien dat ook voor dit type objecten en vondsten de verantwoordelijkheid voor het bezit, het behoud en de toegankelijkheid hiervan voor het Nederlandse publiek wordt geregeld.

Opmerkingen bij artikelen

Artikel 1.1 Begripsbepalingen

In § 1.1 van de Memorie van Toelichting wordt het belang van cultureel erfgoed omschreven. Wij adviseren hier ook aandacht besteden aan wetenschappelijke waarde van erfgoed. Er kan een koppeling worden gemaakt met symboolfunctie, schakelfunctie en ijkfunctie uit het wetsartikel 3.7.

Artikel 2.1 In goede staat houden

In dit opzicht komt de Erfgoedwet in plaats van beheersovereenkomsten met de verzelfstandigde rijkmusea (MvT § 2.2.). Echter, in de beheersovereenkomsten is 'beheer' gedefinieerd als "het binnen het kader van de statutaire doelstellingen van het museum registreren, conserveren en presenteren van de collectie". Nu wordt een veel enger begrip gehanteerd, dat bovendien musea niet aanzet tot gebruik in relatie tot hun statutaire doelstellingen. Zoals hierboven betoogd, adviseren we om vast te leggen dat de wet beter het belang omschrijft van alle museale functies voor de samenleving.

Artikel 2.2 Tonen

Het valt ons op dat in het hoofdstuk "Beheer van collecties" ook "tonen" als een belangrijk element wordt genoemd. Terecht, wat ons betreft. Wij adviseren wel het begrip een iets ruimere definitie te geven door toe te voegen "...worden getoond, en beschikbaar gehouden voor raadpleging." Gezien het belang dat aan het tonen wordt gehecht, gaan wij ervan uit dat in de uitwerking van de structurele subsidiëring van beheer van rijkscollectie (MvT § 7.2) ook het 'tonen' wordt meegenomen, en wel op een wijze die verder gaat dan het al genoemde opnemen van de integrale huisvestingskosten.

Artikel 3.7 Aanwijzing als beschermd cultuurgoed of beschermde verzameling

In dit artikel wordt de Minister de bevoegdheid verleend om cultuurgoederen of een verzameling van bijzondere wetenschappelijke en cultuurhistorische betekenis aan te merken als beschermd. Er is niet beschreven hoe dergelijke stukken of verzamelingen onder de aandacht van de Minister gebracht (moeten) worden. Vanwege onder meer de aanwezige wetenschappelijke kennis, in combinatie met het publiek belang, achten wij het raadzaam Naturalis hierbij een adviserende rol te geven wanneer het een natuurhistorische vondst betreft. Dit in aansluiting op de opmerking hierboven. Ook vervalt bij de aanwijzing van beschermd cultuurgoed de verplichte adviesrol van de Raad voor Cultuur (MvT § 3.4). Wij adviseren Naturalis hierin een rol te geven betreffende natuurhistorisch erfgoed.

Artikel 5.1 Opgravingsverbod

In de tekst wordt gerefereerd aan 'cultureel erfgoed'. Dit is volgens de definitie (Artikel 1.1) een heel breed begrip, waartoe bv. ook immaterieel erfgoed wordt gerekend. Het artikel heeft echter betrekking op archeologische monumentenzorg. Wij adviseren daarom de term 'cultureel erfgoed' in dit artikel te vervangen door het eveneens in artikel 1.1. gedefinieerde 'archeologische vondst'.

Tot zover ons commentaar. Vanzelfsprekend zijn wij altijd bereid van gedachten te wisselen over ons commentaar en/of over het wetsontwerp in het algemeen.

Leiden, 7 juli 2014

Edwin van Huis
Algemeen directeur